

Anònim català

Balada dels anys de la por

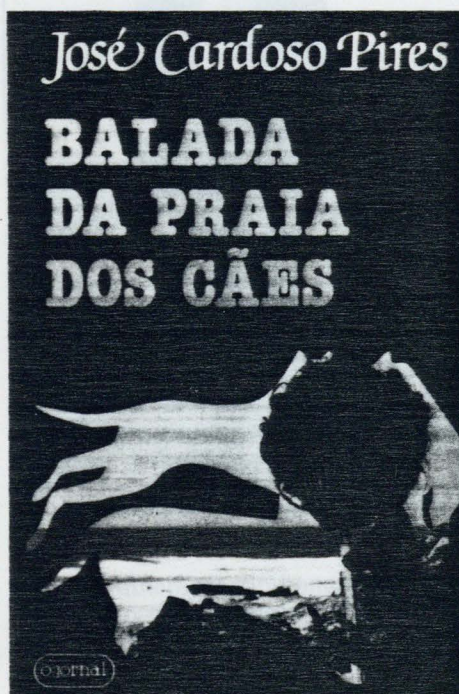
El meu amic José Cardoso Pires m'ha enviat recentment la seva darrera novel·la, «Balada da praia dos caes» que, al meu entendre, és, amb molt, la millor creació literària que el meu amic portuguès ha fet. Vull dir que sóc un gran admirador de José Cardoso Pires. Per a mi, possiblement, és el millor novel·lista que hi ha actualment a tota la Península Ibèrica i un dels intel·lectuals més lúcids i serens amb què compta Portugal.

Ja d'entrada he volgut dir que José Cardoso Pires és un dels meus millors amics, per tant no sé si sóc objectiu ni tant poc ho pretenc. En aquest «Anònim català» miro de parlar sempre de les coses que estimo i de les persones que admiro i, com deia un amic meu, l'amistat és una de les millors formes de coneixement.

Vaig tenir la sort de conèixer José Cardoso Pires fa més de vint anys a unes reunions que varen tenir lloc als locals del FAD dintre de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual. Aquestes reunions varen ser decisives per a fer el primer contacte entre els diversos representants de les nacions i nacionalitats de la Península Ibèrica.

L'any 1962 hi va haver a Barcelona un Congrés Internacional d'Editors. Aquest Congrés va servir de cobertura per a reunir una sèrie d'escriptors de manera absolutament clandestina. La Comunitat Europea d'Escriptors va ser l'encarregada de posar en marxa aquestencontre informal i es va encarregar de demanar a les gran editorials que corressin amb les despeses d'alguns dels seus escriptors. Així, mentre les grans firmes editorials es reunien, si no m'erroro, al Palau de Montjuïc, els escriptors i intel·lectuals que, en principi, acompanyaven a les grans editorials, no anaven al Palau esmentat sinó que venien a les reunions que vam fer a l'EADAG. Recordo que la persona que va organitzar o coordinar aquestes trobades va ser Josep M. Castellet, i ell em va dir que no trobava cap lloc on poder reunir-nos. M. Aurèlia Capmany i jo li vàrem oferir l'EADAG i allí, durant 4 o 5 dies, vàrem estar parlant de la problemàtica que teníem els diferents representants de les cultures nacionals. Per Madrid va venir Gabriel Celaya i Amparo, la seva dona; d'Itàlia molta gent com a observadors, entre ells Joyce Lussu, de qui vaig parlar a l'últim «Anònim català» que vaig dedicar a Nazim Hikmet.

En una carta que recentment m'ha enviat José Cardoso Pires em parla que hi va ser Carlo Levi, jo no ho recordo, o,

com a mínim, jo no el vaig tractar massa. Si que recordo molt bé tota la delegació portuguesa, composta per Albes Redol, Egito Gonçalves, Natalia Correia, finíssima poetessa i a la vegada una de les dones més despampanants i «sexys» que ha produït Portugal en molts anys a la rodona, l'admirat Urbano Tavares Rodrigues, que després faria una duríssima experiència a la presó en els últims anys de la dictadura portuguesa, i José Cardoso Pires.

Jo fa temps que vull escriure sobre aquestes trobades que van ser controvertides i vivíssimes, i vaig demanar a José Cardoso que em parlés dels seus records. A la seva carta em diu: «També recordo un dinar de marisc que va tenir lloc en un restaurant (del port) amb Carlo Levi i Arrigo Reppeto, convidats per Amparo i Gabriel Celaya. I una encesa discussió pública entre el mateix Celaya i Castellet a propòsit del «carreiris-

mo» (entenc, afany de fer carrera ràpida) dels crítics. I d'Urbano T. Rodrigues darrere de les faldilles d'una búlgara. I de l'ambaixador cubà al Vaticà que va venir expressament a Barcelona per a donar-nos suport en una actitud espontània que em va commoure. Cels, quantes coses en tan poc temps».

CATALANS I PORTUGUESOS

Realment vàrem viure tan intensament aquells dies que em sembla que tots en quedàrem marcats d'una o altra manera. Va ser una experiència boniquíssima, absolutament inoblidable. Semblava que tots tinguéssim una obsessiva preocupació de recuperar els anys perduts, d'establir, finalment, el diàleg que les circumstàncies històriques ens havien impedit. Jo crec que va ser la primera vegada en què, després de molt de temps, els intel·lectuals portuguesos i els catalans dialogaren. Vàrem aprendre a conèixer-nos i a respectar-nos. I, sobretot, vàrem poder adonar-nos fins a quin punt aquestes dues cultures germanes o, com a mínim, paral·leles, es desconeixen. D'aquestes reunions en vaig treure algunes amistats que s'han anat consolidant amb el temps. La d'Urbano Tavares, i, sobretot, la de José Cardoso Pires.

Gràcies a ells, vaig establir un diàleg amb l'admirable cultura portuguesa que he mirat d'anar seguint al llarg d'aquests últims vint anys. Val a dir que Fèlix Cucurull, abans i després d'aquest encontre, m'havia posat en contacte amb altres intel·lectuals portuguesos.

Pensem que no s'ha valorat adequadament les moltes aportacions que, des del camp polític i de la pura creació literària, ha fet Fèlix Cucurull. Però, especialment, s'està menystenint massa el pont de diàleg que ell va iniciar, que jo vaig mirar de continuar en el món del teatre, i que ara potencien Manuel de Seabra i Basilio Losada, entre d'altres.

Però Fèlix Cucurull, cal recordar-ho, va ser el peoner. I quan ningú no parlava de literatura o cultura portugueses, ell ja ho feia. La veritat és que és escandalós el desconeixement que hi ha entre les diferents cultures de l'Estat espanyol i la portuguesa. La manca de diàleg entre la cultura castellana i la portuguesa és lamentable, però en el fons és un problema d'ells.

FERNANDO PESOA

Tampoc Catalunya no ha fet massa per establir aquest diàleg; diàleg absolutament necessari que no farà més que enriquir-nos.

Quan, recentment, va tenir lloc l'exposició dedicada a Fernando Pessoa, vàrem poder adonar-nos fins a quin punt aquest gran poeta, un dels millors creadors verbals de tot el segle, és desconegut aquí. En parlar de Pessoa es va anar al lloc comú, a la notícia de mala enciclopèdia, a l'abaratiment de la seva genial aportació.

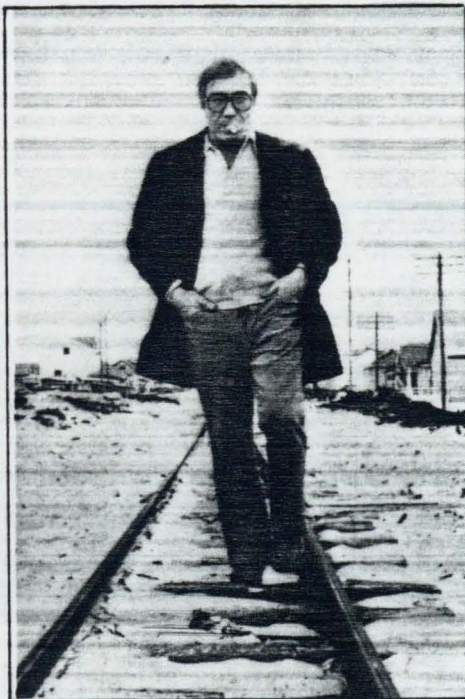
Fernando Pessoa, per exemple, és una personalitat que posa en evidència totes les cultures nacionals de la Península. Pessoa ve a ser com una mena de Borges portat a les últimes conseqüències, a la veritable última genialitat, que es produeix en la frontera de la millor cultura anglosaxona i de les infinites cultures llatines. Que Catalunya hagi oblidat tant Fernando Pessoa és greu i pensem que s'hauria de reparar aquesta llacuna rapidísimament.

JOSÉ CARDOSO PIRES

També és greu, en un altre ordre de coses, el desinterès que el nostre país està demostrant en relació a l'obra de José Cardoso Pires. Cardoso és autor d'una producció força limitada que s'ha anat imposant internacionalment per la seva última categoria i exigència. Cardoso és un home independent que ha pagat molt cara aquesta independència, que sempre ha viscut al marge de grups de poder, màfies i altres epifànies que dominen el mercat literari, i, malgrat tot, el seu nom s'està imposant internacionalment.

També ara amb aquesta «Balada», admirabilíssima «Balada da praia dos caes», ha aconseguit una acceptació massiva a Portugal que ens ha il·lusionat i sorprès a tots. En menys de dos mesos s'han exhaurit tres edicions. La tercera de 15.000 exemplars, la qual cosa, en un mercat tan reduït com el portuguès, no deixa d'ésser significatiu. Aquesta «Balada» reconstrueix un crim que va tenir lloc el 8 d'agost de 1960 a Portugal, un crim polític. Seguint uns camins paral·lels als de Truman Capote («A sang freda»), José Cardoso Pires ha reconstruït el crim i, tot reconstruint-lo, ha fet una anàlisi, terrible anàlisi per cert, dels anys de la por, com un periodista portu-

José Cardoso Pires.

guès ha qualificat molt encertadament. Tot partint d'un homicidi cèlebre a Portugal que va inquietar l'opinió pública a dreta i esquerra, Cardoso Pires reconstrueix tota la mecànica repressiva d'una dictadura. La seva anàlisi és terrible perquè analitza la capacitat de degradació moral que el poder repressiu és capaç de dur a terme. En aquest sentit pensem que Cardoso Pires ha anat molt més lluny que Truman Capote. El gran novel·lista portuguès ha anat reconstruint els fets però mai no s'ha deturat en l'anècdota, o, millor dit, a la manera del millor Txékhov i del més penetrant Tolstoi, tot reconstruint una anècdota desvetllada, posa en evidència, denuncia sense cap mena de dogmatismes, l'atmosfera tancada, el procés de destrucció que genera l'actitud dictatorial. Plana per totes les pàgines de la novel·la una sorda atmosfera de tragèdia que, a nosaltres, no sabem per què, o potser si que ho sabem, ens recorda els millors films polítics d'Angelopoulos. Ens atreviríem a dir —insistim— que aquesta novel·la és la millor que ha escrit José Cardoso. Fins i tot arriba a superar, al nostre entendre, «O Delfim» de l'any '68, un dels grans èxits de crítica i de

públic més importants de la novel·la peninsular. Actualment «O Delfim» està a la seva desena edició portuguesa amb 43.000 exemplars, i ha estat objecte de 9 edicions estrangeres. «O Delfim» és un prodigi de creació poètica, de finor, de veritable sentit narratiu, però, per a nosaltres, aquesta «Balada» té una economia de mitjans, una precisió i una força denunciadora que la converteixen en una gran obra de maduresa, en una peça veritablement mestrivola, ja no solament de la pura dimensió novel·lística, sinó també de la més pregonera aportació denunciadora política.

Sabem que Basilio Losada està intentant que es dugui a terme la versió castellana d'aquesta novel·la admirable i terriblement incòmoda. Ens agradaria de cridar l'atenció a les nostres editorials perquè abans o paral·lelament hi hagués la traducció catalana. Pensem que és absolutament necessari, avui, traduir aquesta novel·la com també l'esplèndida reflexió a títol estrictament personal que José Cardoso Pires ha fet sobre els últims anys del nou país portuguès que es titula «E agora, José?», que resulta un dels més lúcids assaigs sobre la situació d'avui a Portugal. ● RICARD SALVAT

BARCELONA 24

FM. 104.9

ES L'EMISSORA DEL BARRI DEL CLOT I CAMP DE L'ARPA

EMISSIONS EXPERIMENTALS,

DE DILLUNS A DIVENDRES DE LES 19 HORES A LES 0 HORES

RADIO CLOT

Apartat 24.100 Teléf. 245 38 51